

Александар Ђуричић

КАПОРОВА ШКОЛИЦА

април, 2022.

Александар Ђуричић

КАПОРОВА ШКОЛИЦА

M
Vukotić
Media

април, 2022.

УВОДНА РЕЧ

КАПОРИЈАДА

Фолирант̄.

Провинцијалац.

Залуџали шеџач Агом.

Досадни бележник дневника јегне Ане.

Лаки џисац.

Црџач школица на асфалтџу.

Не, не. Све је џо иџра. Лоша имџровизација.

Мноџо је џо озбиљније од белешки.

Трајније од модних џрендова.

Тоџлије од уличној џоздрава.

Смисленије од црџежа џрогаџних зарад нових џуџовања...

Не знам ни јегну биоџрафију шаренију, разноврснију, коло-риџнију, грамаџичнију, враџоломнију од живоџној џуџа Мом-чила Моме Каџора.

Шџа џај дични Херцеџовац није џрошао и доживео?

Већ само сазнање да је џосле чеџири џодине живоџа џреживео бомбардовање у Сарајеву јер џа је мајка џокрила својим џелом, она џоинула, а он се избауџао – наџовешџавала је џешко, дуџо џуџе-шесџвије. Између смрџи и заџрљаја. Између бола и осмеха.

Као девешџоџодишњак сџиџао је „ћиром“ у џресџони џрад и фија-кером се усџео до Неумара. Трчећи, без даха, силовиџо је ударао џла-вом у џвоздене каџије, оџварао замандаџена враџа хиџрим рука-ма црџача... Пишуџи, заљубљујуџи се, дружећи се, џарадирајуџи у џоследњим модним крџицама, сџајуџи водоџаде хумора, џос-џујуџи у џрађанским салонима, увлачећи се у аџеље најџозна-џијих сликара, бауљајуџи џо чубурским крчмама, сџавајуџи у коџ-ларницама лимара – свакој дана џењао се у својим уџланцаним мо-касилама сџеџеницу џо сџеџеницу.

И џосџао „најбеџрадскији џисац“.

Чудо једно од џаленџа и дара!

Сав саџкан од финође, џосџошџине и вешиџине сваке иџре.

Принц шарма и смеха.

Одјајивач звучних речи.

Велејоседник линија и боја.

Рудар – златокопач – до последње капи зноја и крви.

Отац две дивне кћерке и муж две интелигентне даме.

Само такав обдарењак, као Кајор, могао је, рано, написати два-десетак радио и ТВ драма, више филмских (ненавлаћених) сценарија, хиљаде новинских текстова – од интервјуа са нобеловцима, до лаких текстова за јосиође испод фризерских хауба, бити полички забрањиван и остијати без посла у озбиљним редакцијама...

Само такав скипач, као Кајор, могао је аутостопом извозати се широм Југе, љуљушкати се у шрулежи венецијанских канала, водити љубав са извајаним Тајланђанкама изнад корала, носити жуће руже Бели Крлежи, а не желети да види барона Мирослава, сиремајти босански лонац за Лив Улман, ићи на канадски пикник код јога Ђујића, испирати кайучино у најскуљем римском кафеу „Греко“ и играти остарелој Де Кирика како малим црчежи-ма плаћа своју кафу и кифлицу (иа ће после и он то применити).

Да, баш у том кафе бару „Греко“, неколико људи заједно смо испијали кафу, када је долазио да види како ћерки Ани иду стиудије сликарства, а ја ограђивао дописничке дане за кућу „Борба“. То је он, Момо: бира најскуљи кафић у најскуљој Виа Кондои.

Баш ја брија. Свако море му није ни до чланака. Сваки бар, сваки хошел, сваки ресторан – оделење за одмор или забаву. Пошито-но њејов.

Само такав раденик, као Кајор, могао је свакој дана шипкати по расушим словима писаће машине и сложити десет књија! Од свих тема. Од свих ликова. И пред књижарама постојевају редове чипалаца.

Само такав љеменик, као Кајор, могао је да напусти београдски салон, сцену популарности, светлости заноса и да јуришне са својим земљацима у одбрану очевине. „Мој народ је у праву“. На ратишту, без испљане мейка, све је осмотрио и записао. После су ја београдски чауши, јодинама, решитали и држали као издајничку и националистичку миту.

Ништа му нису моли. Он је, и даље, носио своје панцире – осмех, хумор, машину, знање. Испод њејових уланчаних цицела јрсколо је блаво право у њихова изрезбарена лица. Намрјођени, негаровити, полусасушених можданих вијуга, са срцем љилета, пролазили су кроз своје љацовске, љаршијске, чиновничке канале.

Себе је пројласио за – лаког јисца. А био је шежак шонама исти-
саних сџраница и вајонима цршежа и слика.

Пријало му је шџо су ја јурнули у сиву колону – прађане друјој рега.

А он је прадио најбојашџије славе. Палио у свом дому свеђе нових
пријашељсџава. Све је мирисало на оданосџи. Ниђе, као на шџим
славама код Кајора, нисам сређао шџако различџије људе, свих
фела, свих убеђења, свих јолишџика (а он је мрзео јолишџику): јис-
ци, сликари, јенерали, минисџири, националисџи, демокраше... По
два дана и две ноћи. Чинило ми се да су моје славе, на које је Мо-
мо долазио, минијашџурне јробе за њејове (он је славио Св. Јована,
а ја Аранђеловдан).

Не, не знам како је све сџизао.

Не, не знам како је све умео.

Не, не знам како је сунце сџално окређао јрема себи ни како је
на месечини јецао идеје и шџојио их машџом у злајне медаљоне.

Не, не знам како су се јејзири добрџије и доброђудносџи изли-
вали сваки дан.

Приче које следе више ће вам одшкринунџи врајџа шџајних одаја
Моме Кајора. Муке, инџиме, бол, радосџи, шейње, сџварања... Да-
ровџи Саша Ђуричић заронио је до Моминих лежишџа злајних
жица и извукао ове бисере. Помојли су му бројни Момини сајушџни-
ци да се осветле њејове идеје, жеље, њејов јривашџни и умејнички
живош. А највише јрва међу њема – њејова Лики.

Чини ми се да овде сусређемо једној мање јознашџој Кајора. И
шџо је велика вредносџи.

Имао сам жељу да се о Моми најшџише једна оваква књија. Не са-
мо као о мом дујојодишњем знанцу, вршњаку, пријашељу, од ср-
ца и душе, веђ да сачувамо шџо њејово чисџо и ведро лице, шџу биб-
лиошџеку сџваралашџава, шџу јалерију раскоши, шџај музеј шарма.

Није шџо школица како смо сџавили у наслову. Ни њејова ијри-
ца на асфалџу.

Момо Кајор је – велика школа.

Школа живош.

Свејионик живош.

То је нејоновлџива и чудесна ијра живош.

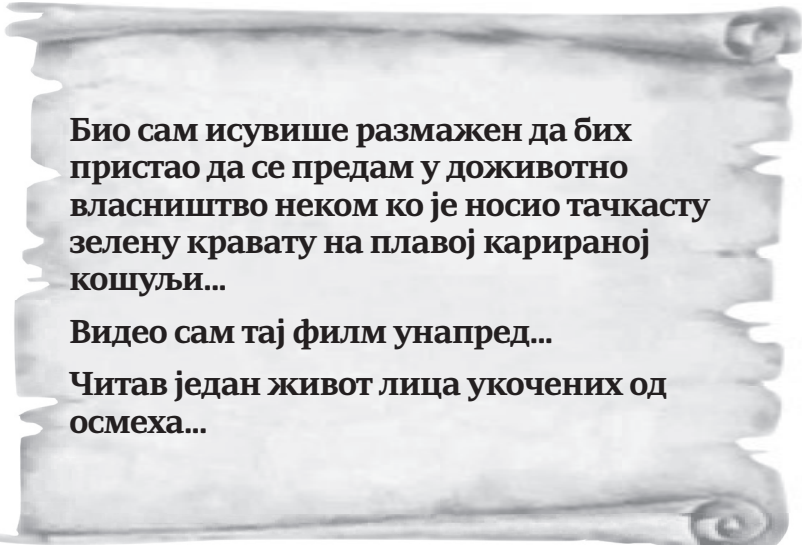
Није мајџа. Није блесак муње. Није облакодер снова. Није јеш-
чано шейалишџи Аге. Није лејш авионом машџије јо Кујли.

То је јединсџивена – КАПОРИЈАДА!

Београд у Њујорку, 1980

ЖИВОТ ЛИЦА УКОЧЕНОГ ОД ОСМЕХА

Био сам исувише размажен да бих
пристао да се предам у доживотно
власништво неком ко је носио тачкасту
зелену кравату на плавој карираној
кошуљи...

Видео сам тај филм унапред...

Читав један живот лица укочених од
осмеха...

Умао је четрдесет година и стајао је на раскршћу. У Југославији је био књижевна и медијска звезда, његови романи *Белешке јегне Ане*, *Фолиранџи*, *Провинцијалац*, *Ада* имали су огромне тираже, све сами бестселери, обожавали су га и читаоци и жене, у Загребу је дочекиван са овацијама, осетио је шта значи бити на удару комунистичких власти, у Београду је прегрмео озбиљну политичку аферу, због чега је избачен из *НИН*-а, а у Босни му је забрањена позоришна представа, и то после 90 извођења. Брак му је био у кризи. Сликаство му је било у крви. Кренуо је да осваја Њујорк.

Стигао је у Америку први пут 1976. са извесним, типично европским узбуђењем и зебњом. Обиграо је за два месеца, као у бунилу, тај нови континент; гутао америчко сликарство у *Хилсхорн* музеју у Вашингтону, граду црнаца и дипломата, једрио у заливу Сан Франциска око острва Алкатраз, где је некадашња робијашница претворена у музеј, пио пиво и ноћима слушао диксиленд у Бурбон стриту у Њу Орлеансу, пловио изнајмљеним бродом низ Мисисипи, излагао цртеже у малој галерији *Баак* на Оксфорд скверу у Харварду и на крају је открио град по својој мери – Њујорк.

И на том раскршћу 1977. године, емотивно и уметнички празан, док је стајао на тротоару Бликер стрита у Гринич Вилицу, испред кафеа *Борџија*, када му се учинило да је дотакао „само дно згађености“, угледао је најзад

нешто присно – школицу (hop-scotch) нежно нацртану дрхтавом линијом дечије руке. Осећао је као да му је неко послао тајни знак с неба и вратио га у детињство.

Као и сва остала градска деца на свету и ми смо наследили грађанину уличну игру „школица“. Није било ниједног сликара чије је, неписано, дело није представљало „школица“ на тротоару или асфалтираном дворишту. За њу није потребно ништа сем мале креде или црне који оставља црвенкасти траг на сивилу асфалта.

Школица је, пре свега, позив на игру – јединствена синџир црне и црне, права улична уметност која се сачувана рађа преко дана, а ишчезава ноћу под шмрковима уличних поливача или под столима пролазника.

Школица у себи крије и неку врсту кабалистичког црне бројева од један до седам, а њен лук на врху представља небо, па се тако и зове. Она је и примитивни тротоарски крст од које беже улични демони – уметности најсиромашније градске деце за коју није потребна друга врста улазнице сем комадића црне који се као жетон на коцкарском столу црне скакањем на једној нози.

Распитујући се о школицама, сазнао је да готово нема земље ни континента где деца не цртају и не играју ову игру. Амерички аутор Алан Милберг у књизи *Street games* (која је изашла баш те године када је Капор први пут крочио на америчко тле) објашњава: „Scotch у речи hopscotch односи се на камен, један од суштинских делова игре, други је цртеж. Историјат цртежа има много супротстављених теорија, али претпоставља се да је

првобитни облик игре настао под утицајем античког мита о лавиринту.

У време хришћанске ере „школица“ је највероватније настала из комбинације ранијих игара и црквеног учења о бесмртности душе. Била је популарна у Енглеској у 17. веку, пре него што је отпутовала у Америку с раним досељеницима. У разним земљама постоје различите варијације „школице“. У Америци се зове hopscotch, у Аргентини најпознатије књижевно дело и један од највећих романа 20. века Хулија Кортасара носи назив *Школице*. Школице су једна од ретких уметности без граница; ма где да се нађе у свету, у туђини, свако дете ће моћи мирно, без преводиоца, да настави игру на тротоару коју је некада почело у свом граду.

Заслепљен овом идејом, као без душе је одјурио у студио, положио на патос дванаест великих платна и као луд почео да слика предео свог детињства.

Као што сеоска деца умеју да разликују њиве младе ражи од поља под јечмом и знају називе дрвећа, градска деца познају све нијансе асфалта на којем су ограда. Прелио сам, дакле, њлеменим сивилом положе-на плашна. Чини ми се, нема ничега тежега у сликарству од сликања асфалта!

Сликао је бесомучно, сипао канте црне, беле и окер боје, размазивао четком, поливао нитро-разређивачем који га је омамљивао попут дроге, добио почетак парадентозе, упијао гомилама згужваних крпа, пуштао госте да у вечерњим сатима стоје у групама на платнима држећи коктеле у рукама, да их посипају пепелом цигарета уз музику Мајлса Дејвиса, да би ујутру у очајању утврдио да је суочен само с мртвом бојом, али не и са суштинском плочника. Настављао је рад са још већом страшћу.

Најзад, када су подлоге биле завршене, а боје на њима се осушиле, замолио је Пеги – седмогодишњу ћерку црне чистачице атељеа – да му нацрта hopscotch. Док је она клечећи и пузећи преко платана са језиком у углу усана повлачила кредом црте и бројеве, пузао је за њом и белом бојом следио њену несигурну, чедну линију креде. Тако су један средовечни сликар из далеке, непознате земље и једна црна девојчица из Бронкса исписивали магични редослед бројева: један, два, три, четири, пет, шест, седам, НЕБО – у сумраку Менхетна.

Окачио је платна у галерији и у каталогу написао:

„Предност ових слика састоји у томе да када вам досаде на зиду, можете да их положите на под и да се скачући на једној нози за комадићем црепа вратите у детињство.“

Следеће недеље пријатељи су га спојили са чувеним њујоршким дилером слика који је својевремено први купио Ворхолове *Campbell's soups*, које ни сам Кемпбел, њихов произвођач, није хтео да откупи.

Када му је Ворхол понудио, произвођач је био збуњен: „Шта ће ми када их ја већ производим?“

Њујоршки дилер имао је више њуха за нешто што ће постати планетарно познато. Изгледа да је сличну ствар намирисао и код Капорових *Школица*. Договорили су се да се нађу на недељном бранчу, да поразговарају уз омлет с перима младог лука и *благд мер*и. Пили су ту вотку помешану са соком од парадајза држећи ноге на столу, док је индијанско лето својим косим блиставим зрацима позлаћивало школице на зидовима галерије. Капор је већ тада знао да је, за разлику од Европе, у Америци готово неучтиво причати о уметности. Разговори о тим темама су шкрти и не дотичу се ничег другог осим како да се купе или продају уметничка дела. Све остало сматра се непристојним.

– Ово је ваше? – упитао је дилер поприлично нервозно показујући на *Школице*.

– Не баш сасвим, ту је помогла и Пеги.

– За колико сте ово направили?

– За недељу дана.

– Можете ли још?

– Могу.

– Колико?

– Колико треба? – питао је Капор.

– На још већим форматима? – наставио је дилер.

– На највећим.

– Добро, онда можемо да радимо! Пре свега, остајете ли у Њујорку? – питао је између два дима цигарете.

Од тог питања Капор се следио. Није знао куд би. Видео је себе спакованог у једној од Кемпбелових лименки у Ворхоловом аранжману.

Био сам, признајем, сувише размажен да бих признао да се предам у доживотно власништво некоме ко је носио тачкасту зелену кравату на плавој карираној кошуљи. Уз то, видео сам тај филм унапред, ошварања изложби, приказе, похвале и награде, оцвале даме – нечије сугрупе и љубавнице према којима је требало бити љубазан, досадне партије и вернисаже, меси на којима обавезно треба бити виђен – чини се један животи лица укоченог од осмеха који сам већ претурисао преко главе на другом континенту и који ми се јадо.

– Онда, остајете ли? – поновио је дилер.

– Дајте ми петнаест минута да размислим.

– Човече – рекао је дилер љутито – имаш читав остатак живота да размишљаш!

Устао је, угасио *хавану* у недовршени омлет, а Капор је у џепу имао повратну карту за Београд.

Ко зна како би се одвијала Капорова каријера да дилер тог дана није ставио тачкасту зелену кравату на плаву карирану кошуљу.